

СУЧАСНА СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Криволапов Б.М.*

ЧИННІ ОБМЕЖЕННЯ НА РУХ КАПІТАЛІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ЇХ ВІДПОВІДНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СТАНДАРТАМ

This article is devoted to the questions of capital movement regulation in Ukrainian law. Author compares Ukrainian capital movement rules with the EC standards. Author paid attention to the regulation of such operations as credits and loans, personal capital movement, operations in current and deposit accounts.

Вступ

Наближення України до ЄС вимагає подальшої гармонізації вітчизняного законодавства. В даній статті автор аналізує сучасний стан вітчизняного законодавства на предмет відповідності принципу «свободи руху капіталів». Цій принцип був передбачений в Римському договорі про створення Європейського Економічного Співтовариства 1957 року, який вступив в силу 1 січня 1958, а також закріплений в Директиві Ради ЄЕС № 88/61/СЄЕ від 24 червня 1988 року про застосування ст. 67 Договору про ЄЕС.

Автор зосередився на аналізі таких операцій як надання та отримання резидентами фінансових кредитів і позик, розміщення коштів на вкладних (депозитних) рахунках за кордоном, комерційні кредити, рух особистого та іншого капіталу та їх відповідності вищезгаданим документам ЄС.

1. Основні положення Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами

У 1994 році було підписано Угоду про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (далі Угода). В цій Угоді Україна бере на себе зобов'язання щодо забезпечення вільного руху капіталів. Це передбачено в розділі V Угоди «Поточні платежі та капітал».

Згідно п. 1. статті 48 сторони Угоди зобов'язуються дозволити здійснення у вільно конвертованій валюті будь-яких виплат по поточному платіжному балансу між резидентами Співтовариства та України, пов'язані з рухом товарів, послуг чи осіб, що здійснюються згідно з положеннями цієї Угоди. Тобто, мова йде про те, що сторони зобов'язуються забезпечити вільний переказ поточних платежів.

В п. 2. цієї статті передбачено, що держави-члени та Україна забезпечують вільний рух капіталу, що стосується прямих інвестицій в компанії, які були законним шляхом засновані в своїх країнах, та інших інвестицій, зроблених відповідно до цієї Угоди. Україна

* кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського університету імені Тараса Шевченка

та держави-учасниці також забезпечують вільний рух капіталу у разі ліквідації або повернення (репатріації) цих інвестицій та будь-якого прибутку, що випливає з них. Таким чином, держави-учасниці Угоди повинні забезпечити безперешкодний рух іноземних інвестицій в свої країни та вільний переказ прибутків від цих інвестицій.

На підставі цієї Угоди держави-члени та Україна не вводять ніяких нових валютних обмежень на рух капіталу і поточні платежі, пов'язані з ним, між резидентами Співтовариства та України і не вносять нових обмежень в існуючі домовленості (п. 3 ст. 48).

Згідно цієї статті Україна в деяких випадках може застосовувати валютні обмеження. На підставі п. 5 вищезазначеної статті Україна за виняткових обставин може застосовувати валютні обмеження, пов'язані з наданням або отриманням коротко- і середньострокових фінансових кредитів за умови, що такі обмеження є вимушеними для України у зв'язку з наданням таких кредитів. Україна застосовує ці обмеження недискримінаційним чином. Вони застосовуються у такий спосіб, щоб можлива шкода цій Угоді від них була мінімальною. Україна негайно інформує Раду з питань співробітництва про введення таких заходів і будь-які зміни до них. До речі, в цій статті згадується зобов'язання України, яке вона взяла на себе на підставі статті 8 Договору про Міжнародний валютний фонд. В цій статті мова йде про неможливість застосування валютних обмежень щодо поточних валютних операцій. А у п. 6. статті 48 передбачається, що якщо у виняткових обставинах рух капіталів між Співтовариством і Україною створює або загрожує створити серйозні труднощі для здійснення валютної або фінансової політики у Співтоваристві чи в Україні, відповідно Співтовариство або Україна можуть застосовувати запобіжних заходів щодо руху капіталів між Співтовариством і Україною на період не більше шести місяців, якщо такі заходи є вкрай необхідними.

Ми бачимо, що на підставі цієї Угоди, Україна взяла на себе певні зобов'язання щодо забезпечення свободи руху капіталів. Але, слід відзначити, що мова йде виключно про такі операції, пов'язані з рухом капіталів, як інвестиції та кредити. Щодо інших операцій, пов'язаних з рухом капіталів, то ми бачимо, що Україна, згідно цієї Угоди, не бере на себе ніяких зобов'язань. Однак, слід звернути увагу на те, що на інші операції, пов'язані з рухом капіталу, Україна зобов'язується не застосовувати нові валютні обмеження.

Далі проаналізуємо стан українського законодавства стосовно регулювання руху капіталів та перевіримо, чи відповідає воно європейським стандартам. Але для початку з'ясуємо, чи передбачено в українському законодавстві визначення «руху капіталів».

2. Класифікація «руху капіталів» в українському законодавстві

Згідно Постанови Правління НБУ від 10. 08. 2005 року № 281 Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України (далі Постанова № 281), валютними операціями, пов'язаними з рухом капіталу, є такі:

- надання та отримання резидентами фінансових кредитів і позик;
- операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за гарантіями, поруками та заставою;
- операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за лізингом;
- операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за факторингом;
- здійснення прямих інвестицій в Україну;
- здійснення резидентами прямих інвестицій за межі України;
- здійснення портфельних інвестицій в Україну;
- здійснення резидентами портфельних інвестицій за межі України;
- виплата прибутків, доходів та інших коштів, отриманих іноземними інвесторами від прямих інвестицій та розміщених серед нерезидентів цінних паперів українських емітентів;
- операції з цінними паперами;

- розміщення коштів на вкладних (депозитних) рахунках;
- операції, пов'язані з експортом та імпортом продукції, робіт, послуг, розрахунки за якими відповідно до договору передбачають відстрочення платежу на строк, який перевищує встановлений законодавством України (комерційний кредит);
- міжнародні перекази за угодами, пов'язаними з накопиченням пенсійних активів;
- інші валютні операції, які не є поточними.

У порівнянні з класифікацією стосовно руху капіталів, яка надається у Директиві Ради ЄЕС № 88/361 від 24. 06. 88, про застосування ст. 67 Договору про ЄЕС (далі Директива № 88/361), де дана найбільш розгорнута класифікація «руху капіталів» в цьому переліку відсутні такі операції як сплата податків, різних дотацій та субсидій, виплати за використання патентів та товарних знаків, а також виплата авторської винагороди, компенсації за заподіяння шкоди. Згідно українського законодавства, це *поточні неторговельні операції*. Відсутні в цьому переліку також угоди з купівлі-продажу національної та іноземної валюти, страхові платежі, імпорт та експорт дорогоцінних металів, купівля нерухомості іноземцями.

Ну а зараз проаналізуємо, як деякі операції, що пов'язані з рухом капіталів, врегульовані в нашому законодавстві.

3. Надання та отримання резидентами фінансових кредитів і позик

Указом Президента України від 27.06.99 № 734/99 «Про регулювання порядку отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів та застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства» (далі — Указ) встановлено, що договори, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами по отриманих від них кредитах в іноземній валюті, підлягають реєстрації у Національному банку України. Відповідно до статті 2 Указу, у разі одержання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів без реєстрації договорів, до резидентів застосовуються фінансові санкції — штрафи у сумі, еквівалентній одному відсотку розміру одержаного кредиту чи позики і перерахованій у національну валюту України за офіційним обмінним курсом Національного банку України на день одержання кредиту, позики, з подальшою обов'язковою реєстрацією зазначених договорів.

На теперішній час порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів більш детально врегульовано Положенням про порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів і надання резидентами позик в іноземній валюті нерезидентам, затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 17.06.2004 № 270 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 15.07.2004 за № 885/9484) (далі – Положення). Положення встановлює порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів, у тому числі порядок реєстрації договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами за залученими від нерезидентів кредитами, позиками в іноземній валюті (далі — договори), та видачі резидентам реєстраційних свідоцтв про здійснення валютних операцій за такими договорами.

Для одержання цього реєстраційного свідоцтва резидент-позичальник подає до відповідного територіального управління НБУ пакет документів: лист-звернення у довільній формі на ім'я начальника відповідного територіального управління; оригінал договору або нотаріально засвідчену на території України копію договору мовою оригіналу; оригінал письмового підтвердження у довільній формі на ім'я начальника відповідного територіального управління про згоду уповноваженого банку на обслуговування операцій за договором; документ, що підтверджує внесення плати за оформлення реєстраційного сві-

доцтва згідно з тарифом на зазначену послугу, установленим нормативно-правовими актами НБУ.

Якщо договором з нерезидентом передбачено надання резиденту кредиту шляхом оплати іноземним кредитором (без зарахування цих коштів на рахунок резидента в уповноваженому банку) робіт, послуг, прав інтелектуальної власності згідно із зовнішньоторговельним контрактом на загальну суму понад 100 000 євро або еквівалент цієї суми в іншій валюті за офіційним курсом гривні до іноземних валют, установленим НБУ на день укладення договору, то резидент-позичальник, крім вищезазначених документів, подає оригінал або копію акту цінової експертизи Державного інформаційно-аналітичного центру моніторингу зовнішніх товарних ринків, засвідчену цим органом в установленому законодавством порядку або нотаріусом, про відповідність кон'юнктурі ринку контрактних цін на роботи, послуги, права інтелектуальної власності, які є предметом зовнішньоторговельного контракту. Територіальне управління реєструє договір і видає реєстраційне свідоцтво у строк, що не перевищує семи робочих днів із дати надходження зазначених документів до територіального управління.

І це тільки частина документів та процедур для отримання кредитів від нерезидента в іноземній валюті. Крім того, на підставі п. 1.4., Глави 1, Розділу 2 цього Положення надання резидентом позики в іноземній валюті нерезиденту потребує отримання резидентом індивідуальної ліцензії Національного банку на переказування за межі України іноземної валюти з метою надання резидентом позики в іноземній валюті нерезиденту. Згідно п. 1.10. резидент надає позику лише тому нерезиденту, який для забезпечення позики надасть гарантію (умовами якої не передбачена можливість її відкликання) банку, рейтинг якого за класифікацією міжнародних рейтингових агентств відповідає вимогам до першокласних банків. Резидент для отримання ліцензії подає до НБУ також окремий пакет документів. Загальний строк розгляду НБУ пакета документів для видачі ліцензій не має перевищувати 30 днів з дати надходження повного пакета документів. Рішення про видачу ліцензії видається з урахуванням висновків Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України і Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України.

Чесно кажучи, така ситуація з залученням та наданням позик (кредитів) дуже і дуже далека від принципу «вільного руху капіталів». Це є класичне обмеження руху капіталів, що не відповідає духу Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС 1994 року та Директиви Ради ЄС № 88/361 від 24. 06. 88.

4. Розміщення коштів на вкладних (депозитних) рахунках

Що стосується розміщення коштів на вкладних (депозитних) рахунках, то тут слід зауважити, що відповідно до Декрету КМУ від 19.02.93 р. №15-93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» (далі - Декрет), для відкриття та використання рахунків у закордонних банках резидентам необхідно одержати індивідуальну ліцензію Національного банку України. Декрет передбачає такі виняткові випадки, коли подібні операції можна здійснювати без ліцензії НБУ:

- відкриття фізичними особами - резидентами рахунків у іноземній валюті на час їх перебування за кордоном;
- відкриття кореспондентських рахунків уповноваженими банками;
- відкриття рахунків у іноземній валюті дипломатичними, консульськими,
- торговельними та іншими офіційними представництвами України за кордоном, які мають імунітет і дипломатичні привілеї, а також філіями та представництвами підприємств і організацій України за кордоном, що не здійснюють підприємницьку діяльність (пп. «д» п. 4 ст. 5 Декрету).

Вже сама процедура отримання ліцензії на відкриття рахунку за кордоном врегульована Постановою Правління НБУ № 485 від 14. 10. 2004 р. «Про затвердження Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на розміщення резидентами (юридичними та фізичними особами) валютних цінностей на рахунках за межами України» (далі Положення). Це Положення регламентує порядок та умови видачі Національним банком України резидентам індивідуальних ліцензій на розміщення резидентами (юридичними та фізичними особами) валютних цінностей на рахунках за межами України.

Для отримання ліцензії заявник має подати також певний перелік документів в НБУ за місцезнаходженням резидента. Строк розгляду документів заявника становить не більше 25 робочих днів і відлічується з дати звернення.

Слід зазначити, що перелік документів, який необхідно подати, суттєво скорочений, але факт залишається фактом. Для відкриття як поточного, так і для депозитного рахунку за кордоном необхідно отримати дозвіл. Це також не дуже співвідноситься з вимогами вже проаналізованих нами документів ЄС.

І зовсім не додає оптимізму стаття 208 Кримінального Кодексу України «Незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків» згідно якої незаконне чи здійснене з порушенням встановленого законом порядку відкриття або використання за межами України валютних рахунків фізичних осіб, вчинене громадянином України, що постійно проживає на її території, а так само валютних рахунків юридичних осіб, що діють на території України, вчинене службовою особою підприємства, установи чи організації або за її дорученням іншою особою, а також вчинення зазначених дій особою, яка здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років з конфіскацією валютних цінностей, що знаходяться на зазначених вище рахунках. Ті самі дії, вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років та позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією валютних цінностей, що знаходяться на зазначених вище рахунках.

Що стосується відкриття та використання депозитних рахунків на території України, то всі ці питання врегульовані в Постанові Правління НБУ від N 492 від 12.11.2003 «Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах». Згідно цієї Постанови, для резидентів України та нерезидентів суттєвих обмежень чи обтяжень для відкриття та використання депозитних рахунків та території України не існує.

5. Комерційні кредити

Згідно вже згаданої нами Постанови НБУ № 281 рухом капіталу є операції, пов'язані з експортом та імпортом продукції, робіт, послуг, розрахунки за якими відповідно до договору передбачають відстрочення платежу на строк, який перевищує встановлений законодавством України (комерційний кредит). Ці питання врегульовані в Законі України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23 вересня 1994 року N 185/94-ВР. Згідно статті 1 цього Закону, виручка резидентів у іноземній валюті підлягає зарахуванню на їх валютні рахунки в уповноважених банках у терміни виплати заборгованостей, зазначені в контрактах, але не пізніше 180 календарних днів з дати митного оформлення (виписки вивізної вантажної митної декларації) продукції, що експортується, а в разі експорту робіт (послуг), прав інтелектуальної власності – з моменту підписання акту або іншого документу, що засвідчує виконання робіт, надання послуг, експорт прав

інтелектуальної власності. Перевищення зазначеного терміну потребує індивідуальної ліцензії Національного банку України. Згідно статті 2 імпорتنі операції резидентів, які здійснюються на умовах відстрочення поставки, в разі, коли таке відстрочення перевищує 180 календарних днів з моменту здійснення авансового платежу або виставлення векселя на користь постачальника продукції (робіт, послуг), що імпортується, потребують індивідуальної ліцензії Національного банку України. А ось згідно статті 4, порушення резидентами термінів, передбачених статтями 1 і 2 цього Закону, тягне за собою стягнення пені за кожний день прострочення у розмірі 0,3 відсотка суми неоподержаної виручки (митної вартості недопоставленої продукції) в іноземній валюті, перерахованої у грошову одиницю України за валютним курсом Національного банку України на день виникнення заборгованості.

Це обмеження вже давно не відповідає сучасним реаліям та викликає велике незадоволення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та їх іноземних партнерів. Це, по суті, комерційний кредит, на який введені валютні обмеження, що не відповідає духу Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС 1994 року. Це також не відповідає основним положенням Директиви Ради ЄС № 88/361 від 24. 06. 88.

б. Рух особистого та іншого капіталу

У відомій нам Директиві № 88/361/ЄС в Додатку I рухом особистого капіталу є:

- позики, дарунки та пожертвування;
- субсидії, спадщина та заповіти;
- виплати боргів імігрантами в країнах їхнього попереднього проживання;
- трансфери активів, створених резидентами, у випадку еміграції, на час їхнього влаштування або протягом періоду перебування за кордоном;
- трансфери заощаджень імігрантів протягом періоду їх перебування в країні попереднього проживання.

Але, слід зазначити, що згідно українського законодавства всі ці операції не є рухом капіталу (окрім позики). Згідно Постанови 281 деякі з них можна віднести до поточних неторговельних операцій. Але окремі операції взагалі не передбачені в українському законодавстві.

Спробуємо проаналізувати, як взагалі ці платежі врегульовані в українському законодавстві. Деякі з цих операцій регулюються Постановою НБУ № 496 від 29.12.2007 «Про затвердження Правил здійснення за межі України та в Україні переказів фізичних осіб за поточними валютними неторговельними операціями та їх виплати в Україні та внесення змін до деяких нормативно-правових актів» (далі Постанова № 496). Ця постанова значно лібералізує рух поточних неторговельних платежів у порівнянні з попередніми нормативними актами НБУ, які регламентували ці питання. Деякі види платежів врегульовані в Постанові НБУ № 492 «Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах».

Стосовно позик ми вже визначились, що фізичні особи можуть отримувати або надавати позики (кредити) в іноземній валюті тільки з дозволу НБУ. Тобто, на сьогоднішній день, як для юридичних, так і для фізичних осіб передбачена можливість надання чи отримання кредиту та позики тільки за наявності ліцензії НБУ згідно відомої нам Постанови № 270.

Що стосується дарунків та пожертвувань, то згідно Постанови № 496 зарахування на поточні рахунки фізичних осіб – резидентів переказів із-за кордону та подальша їх виплата з цих рахунків здійснюються без обмежень за сумами. Таким чином, якщо у резидента відкритий поточний валютний рахунок, то на його рахунок можливо переказувати дарунки та пожертвування без обмежень (пп. і) п. 1.2 Розділу 1 Постанови).

Якщо нерезидент, який знаходиться в Україні, вирішить переказати кошти за кордон як дарунки та пожертвування, то це можливо зробити без будь-яких обмежень.

Резиденти можуть здійснювати переказ іноземної валюти у сумі, що в еквіваленті не перевищує 15 000 гривень в один операційний день без підтверджуючих документів. Якщо сума для переказу за кордон перевищує 15 000 гривень, то її можна перерахувати виключно на підставі підтверджуючих документів.

Якщо виникає ситуація з переказом спадщини, то тут на сьогодні ніяких обмежень не існує.

Розглянемо ситуацію з виплатою боргів імігрантами в країнах їхнього попереднього проживання. Після отримання імігрантами посвідчення на постійне місце проживання в Україні вони набувають статусу резидентів і підпадають також під дію постанови НБУ № 496. В Постанові № 496 не передбачається переказ імігрантами боргів в країні їх попереднього проживання.

Що стосується переказу активів резидента у випадку еміграції, то дозволяється перераховувати кошти за кордон без обмежень (п. 2.2. Постанови 496).

Висновки та пропозиції

1. В Україні є розгорнуте визначення операцій, пов'язаних з рухом капіталів, що передбачене Постановою Правління НБУ від 10.08.2005 року №281 «Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України». До вказаного переліку слід додати:

- валютні операції, пов'язані з оплатою права власності на будівлі, споруди та інше нерухоме майно;
- угоди з купівлі-продажу національної та іноземної валюти;
- імпорт та експорт дорогоцінних металів.

Такий підхід є вірним та відповідає духу Директиви ЄЕС 1988 року.

2. Ситуація з отриманням дозволу на залучення кредитів та позик від нерезидентів та їх надання нерезидентам не відповідає принципу «свободи руху капіталів». Це стримує фінансові вливання в економіку України, а також не дає можливості розвиватися вітчизняним банкам. Потрібно скасувати це обмеження та запровадити лише тільки реєстрацію кредитів, отриманих від нерезидентів та наданих нерезидентам.

3. Вже застаріла та не відповідає сучасним реаліям норма Декрету КМУ від 19.02.93 р. №15-93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» згідно з якою, для відкриття та використання рахунків у закордонних банках резидентам необхідно одержати індивідуальну ліцензію Національного банку України. Це є класичним обмеженням руху капіталів. Країна, яка бере стратегічний напрямок на приєднання до ЄС, повинна відмовитись від такого обмеження. Це обмеження потрібно скасувати та запровадити лише декларування валютних цінностей, що знаходяться на рахунках за кордоном.

4. Виникає багато запитань стосовно руху особистого капіталу. По-перше, в нашому законодавстві, на відмінність від Директиви ЄЕС 1988 року, не існує визначення «рух особистого капіталу». Більшість операцій, які передбачені в Директиві, є поточними неторговельними операціями. Пропонуємо до переліку операцій, пов'язаних з рухом капіталів, що передбачені в Постанові Правління НБУ від 10. 08. 2005 року № 281, додати:

- спадщину;
- виплату боргів імігрантами в країнах їх попереднього проживання;
- трансфери активів, створених резидентами у випадку еміграції, на час їх влаштування або протягом періоду перебування за кордоном;
- трансфери заощаджень імігрантів протягом періоду їх перебування в країні попереднього проживання.

Література

1. Договори, учреждающие Европейские Сообщества. — М., 1994. — С. 141-144.
2. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
3. Постанова Правління НБУ від 10. 08. 2005 року № 281 Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
4. Council Directive 88/361/EEC of 24 June 1988 for the implementation of Article 67 of the Treaty // <http://eur-lex.europa.eu>
5. Указ Президента України від 27.06.1999 № 734/99 «Про врегулювання порядку одержання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів та застосування штрафних санкцій за порушення валютного законодавства» // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
6. Постанова Правління Національного банку України від 17.06.2004 № 270 «Про затвердження Положення про порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів і надання резидентами позик в іноземній валюті нерезидентам» // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
7. ДЕКРЕТ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ Про систему валютного регулювання і валютного контролю // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, N 17, ст.184.
8. Постановою Правління НБУ № 485 від 14. 10. 2004 р. Про затвердження Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на розміщення резидентами (юридичними та фізичними особами) валютних цінностей на рахунках за межами України <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
9. КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131
10. ПОСТАНОВА НБУ від 12.11.2003 Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
11. Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23 вересня 1994 року N 185/94-ВР // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1994, N 40, ст.364
12. Постанова НБУ № 496 29.12.2007 «Про затвердження Правил здійснення за межі України та в Україні переказів фізичних осіб за поточними валютними неторговельними операціями та їх виплати в Україні та внесення змін до деяких нормативно-правових актів» // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>